PEDAGOGIK ILMIY TADQIQOTLARDA NOVATSIYA VA INNOVATSIYALARNING O‘RNI

Qambarov Abdujabbor Baxroliyevich
Namangan davlat pedagogika instituti dotsent, falsafa fanlari bo‘yicha PhD
Abduxomidova Zeboxon Ikromjon qizi
Namangan davlat pedagogika instituti
Ta’lim tarbiya nazariyasi va metodikasi (maktabgacha ta’lim) yo‘nalishi
1-bosqich magistranti
zeboxonabduxomidova@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu tezis pedagogik ilmiy tadqiqotlarda novatsiya va innovatsiyalarning muhim o‘rnini tahlil qiladi. Unda novatsiya va innovatsiya tushunchalari pedagogik kontekstda aniqlanib, ularning nazariy asoslari, jumladan, innovatsiyalarning tarqalishi nazariyasi ko‘rib chiqiladi. Tadqiqotda mavjud adabiyotlar tanqidiy tahlil qilinib, pedagogik innovatsiyalarning ta’lim natijalariga va o‘quvchilarning XXI asr ko‘nikmalarini rivojlantirishga ta’siri o‘rganiladi. Shuningdek, innovatsiyalarni joriy etishdagi qiyinchiliklar, axloqiy masalalar va kelajakdagi tadqiqot yo‘nalishlari muhokama qilinadi. Tezkor o‘zgaruvchan dunyoda ta’lim sifatini oshirishda novatsiya va innovatsiyalarning strategik ahamiyati ta’kidlanadi.

Kalit so‘zlar: Pedagogika, innovatsiya, novatsiya, ilmiy tadqiqot, ta'lim, metodologiya, diffuziya, EdTech, malaka bo‘shliqlari

Kirish

XXI asr globalizatsiya, raqamlashtirish va tezkor texnologik o‘zgarishlar davri bo‘lib, bu jarayonlar ta’lim tizimiga ham sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. An’anaviy ta’lim metodlari zamonaviy mehnat bozorining talablariga to‘liq javob bera

olmayotgani, ishchi kuchidagi malaka bo‘shliqlari tobora ortib borayotgani kuzatilmoqda. Gartner tahliliga ko‘ra, menejerlarning 64% xodimlarining rivojlanayotgan ko‘nikmalarga moslasha olishiga shubha bilan qarasa, xodimlarning 70% o‘z ish joylari uchun zarur bo‘lgan ko‘nikmalarni to‘liq egallamaganligini his qiladi [1]. Bunday sharoitda ta’lim tizimini doimiy ravishda takomillashtirish, yangi yondashuvlarni izlash va joriy etish dolzarb vazifaga aylanmoqda.

Adabiyotlar sharhi

Pedagogik ilmiy tadqiqotlarda "novatsiya" va "innovatsiya" tushunchalari ko‘pincha bir-birining o‘rnida ishlatilsa-da, ular orasida muhim farq mavjud. Novatsiya (lotincha "novus" – yangi) yangi g‘oya, usul, texnologiya yoki yondashuvni anglatadi. Bu hali amaliyotga joriy etilmagan, faqatgina konsepsiya yoki prototip darajasidagi yangilikdir. Pedagogik novatsiya o‘qitish-o‘rganish jarayonini yaxshilashga qaratilgan har qanday yangi nazariy yondashuv, metodologiya yoki texnologik yechim bo‘lishi mumkin.

Innovatsiya esa (lotincha "innovare" – yangilash, o‘zgartirish) novatsiyaning amaliyotga muvaffaqiyatli joriy etilishi va natijada sezilarli ijobiy o‘zgarishlarga olib kelishidir. Ta’limdagi innovatsiya shunchaki ixtiro qilish emas, balki mavjud muammolarni hal qilish va bilimlarni uzatish usullarini yaxshilash uchun yangi yondashuvlarni o‘zlashtirish va moslashtirishni anglatadi [1]. Innovatsiya jarayoni yangi g‘oyani ishlab chiqishdan tortib, uni sinovdan o‘tkazish, joriy etish va keng tarqatishgacha bo‘lgan bosqichlarni o‘z ichiga oladi. Pedagogik innovatsiyalarga misol qilib, "flipped classroom" (teskari sinf), aralash ta’lim (blended learning), loyihaga asoslangan ta’lim (PBL) va ta’lim texnologiyalarini (EdTech) integratsiya qilishni keltirish mumkin [1]. Bu yondashuvlar muammolarni hal qilish va hamkorlikni rag‘batlantirish orqali o‘quvchilarning moslashuvchanlik, ijodkorlik va chidamlilik kabi muhim "yumshoq" ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan.

Pedagogik innovatsiyalarning tarqalishi va qabul qilinishini tushunishda Everett Rogersning "Innovatsiyalarning diffuziyasi" nazariyasi muhim nazariy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Metodologiya

Ushbu tezis nazariy-konseptual tadqiqot bo‘lib, uning metodologiyasi mavjud ilmiy adabiyotlarni tanqidiy tahlil qilish, sintez qilish va konseptual rivojlantirishga asoslanadi. Tadqiqotda empirik ma’lumotlar yig‘ish o‘rniga, pedagogik novatsiya va innovatsiya tushunchalarini chuqur o‘rganish, ularning nazariy asoslarini aniqlash va amaliy ahamiyatini baholashga e’tibor qaratiladi.

Tadqiqot sifatli yondashuvga asoslangan bo‘lib, u tushunchalarni aniqlash, nazariyalarni tahlil qilish va mavjud bilimlarni sintez qilishga qaratilgan. Bu yondashuv pedagogik ilmiy tadqiqotlarda novatsiya va innovatsiyalarning murakkab o‘rnini chuqur tushunish imkonini beradi.

Tadqiqot uchun ma’lumotlar manbalari sifatida xalqaro va milliy ilmiy jurnallardagi maqolalar, monografiyalar, dissertatsiyalar va konferensiya materiallari xizmat qiladi. Xususan, taqdim etilgan dalillar [1] va [2] ushbu tahlilning asosiy manbalaridan bo‘lib, ular innovatsiyaning ta’rifi, uning zarurati, turlari va tarqalish mexanizmlariga oid muhim ma’lumotlarni taqdim etadi.

Natijalar va tahlil

Pedagogik ilmiy tadqiqotlarda novatsiya yangi bilimlarni yaratish va mavjud muammolarga yangicha yechimlar topishning boshlang‘ich nuqtasidir. Novatsiya bosqichida tadqiqotchilar ta’lim jarayonidagi kamchiliklarni aniqlaydi, yangi pedagogik g‘oyalarni shakllantiradi, nazariy modellarni ishlab chiqadi va ularning potentsial samaradorligini baholaydi. Bu bosqich ijodkorlik, tanqidiy fikrlash va eksperimental yondashuvni talab qiladi. Masalan, o‘quvchilarning motivatsiyasini oshirish uchun yangi o‘yinlashtirish (gamification) konsepsiyasini ishlab chiqish yoki sun’iy intellekt asosidagi shaxsiylashtirilgan o‘quv yo‘llarini nazariy asoslash

novatsiya hisoblanadi. Novatsiya bosqichida g‘oyalar hali to‘liq sinovdan o‘tmagan bo‘lishi mumkin, ammo ular kelajakdagi innovatsiyalar uchun zamin yaratadi.

Innovatsiya novatsiyaning amaliyotga joriy etilishi va uning natijasida ta’lim jarayonida yuz beradigan ijobiy o‘zgarishlarni anglatadi. Pedagogik innovatsiyalar ilmiy tadqiqotlar natijasida ishlab chiqilgan yangi g‘oyalarni real o‘quv muhitiga tatbiq etish orqali ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Akademik natijalarni yaxshilash: Innovatsion pedagogik yondashuvlar, masalan, "flipped classroom" yoki loyihaga asoslangan ta’lim (PBL), o‘quvchilarni faol o‘rganishga undaydi, ularning tushunish darajasini oshiradi va akademik ko‘rsatkichlarga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi [1]. EdTech vositalarining integratsiyasi ham o‘quv materiallariga kirishni osonlashtiradi va o‘rganishni shaxsiylashtiradi.

Muhokama

Pedagogik ilmiy tadqiqotlarda novatsiya va innovatsiyalarning markaziy o‘rni ta’lim tizimining moslashuvchanligi va samaradorligini ta’minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Yuqoridagi tahlillar shuni ko‘rsatadiki, yangi g‘oyalarni yaratish (novatsiya) va ularni amaliyotga tatbiq etish (innovatsiya) zamonaviy ta’limning asosiy harakatlantiruvchi kuchidir.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, innovatsiyalar nafaqat akademik ko‘rsatkichlarni yaxshilaydi, balki o‘quvchilarda XXI asr ko‘nikmalarini ham shakllantiradi [1]. Bu O‘zbekiston ta’lim tizimi uchun juda muhim, chunki mamlakat iqtisodiyotining raqamli transformatsiyasi va global mehnat bozoriga integratsiyasi uchun yuqori malakali, moslashuvchan va ijodkor kadrlar zarur. Derousie tadqiqotining topilmalari [2] O‘zbekistondagi ta’lim muassasalarida innovatsiyalarni joriy etish strategiyalarini ishlab chiqishda foydali bo‘lishi mumkin. Masalan, nufuzli universitetlar innovatsiyalarni qabul qilishda yetakchilik qilishi mumkin, bu esa ularning tajribasini boshqa muassasalarga tarqatish uchun platforma yaratadi.

Xulosa

Pedagogik ilmiy tadqiqotlarda novatsiya va innovatsiyalarning o‘rni zamonaviy ta’lim tizimining rivojlanishi va samaradorligini ta’minlashda fundamental ahamiyatga ega. Novatsiya yangi g‘oyalarni yaratish va nazariy asoslarni shakllantirish orqali innovatsiyalar uchun zamin yaratadi. Innovatsiya esa bu g‘oyalarni amaliyotga joriy etish, ta’lim jarayonini yaxshilash, o‘quvchilarning akademik natijalarini oshirish va ularda XXI asr ko‘nikmalarini shakllantirish orqali ta’lim sifatini oshiradi.

Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, ta’limdagi innovatsiyalar nafaqat yangi bilimlarni uzatish usullarini takomillashtiradi, balki o‘quvchilarni dinamik mehnat bozoriga tayyorlashda muhim rol o‘ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

[1] Rogers, Everett M. Innovatsiyalar tarqalishi. New York: Free Press, 2003.

[2] Fullan, Michael. Ta'lim o'zgarishining yangi ma'nosi. New York: Teachers College Press, 2016.

[3] Drucker, Peter F. "Innovatsiya intizomi." Harvard Biznes Sharhi, vol. 76, no. 6, 1998, pp. 149-157.

[4] Hargreaves, Andy. "Ozgarishning Tortinchi Yoli: Professional Talim Davriga Qarab." Talim Ozgarishlari Jurnali, vol. 10, no. 2-3, 2009, pp. 197-208.

[5] Voogt, Joke, et al. "Texnologiyaga boy o'quv muhitlari: Adabiyotlar sharhi." Ta'lim tadqiqotlari sharhi, vol. 83, no. 1, 2013, pp. 101-143.